

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือ วัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

The Influence of Sunthorn Phu on the Creation of
Wat Koh Books in the South between B.E. 2470 - 2520

พัชลินจ์ จินนุณ*

Phatchalin Jeennoon

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ผลของการศึกษาพบว่า ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520 เป็นช่วงที่ชาวภาคใต้แต่งหนังสือโดยเลียนแบบหนังสือวัดเกาะของภาคกลางที่แพร่สู่ภาคใต้อ่อนหน้านี้มากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะผลงานของสุนทรภู่ที่โรงพิมพ์วัดเกาะพิมพ์เผยแพร่ การรับอิทธิพลของสุนทรภู่มิใช่ทั้งการระบุชื่อและผลงานของสุนทรภู่ไว้ในงานของตนโดยตรง ส่วนใหญ่จะระบุไว้ในส่วนต้นของเนื้อหา ต่อมาคือ การเลือกแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ชนิดเดียวกัน การเลียนแบบแบบแผนฉันทลักษณ์ของกลอน ถ้อยคำ สำนวนความเปรียบและเนื้อความ

คำสำคัญ อิทธิพล สุนทรภู่ หนังสือวัดเกาะภาคใต้

Abstract

This article aims to study the influence of Sunthorn Phu on the creation of Wat Koh books in the south. The study revealed that during B.E. 2470 - 2520 the authors in the south wrote books by imitating the Wat Koh books of the central region which specially spread earlier to the south.

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Especially, they were influenced by the works of Sunthorn Phu from printing by Wat Koh publisher. The influence of Sunthorn Phu can be seen from the writers who specified the name and the work of Sunthorn Phu in their work directly, and mostly at the beginning of the content. Later, there were the selection to write with the same verse form, the imitation of prosodic pattern, the imitation of the language of comparison and content.

Keywords: Influence, Sunthorn Phu, Wat Koh books in the South

ความนำ

สุนทรภู่เป็นมหากวีที่มีผู้รู้จักมากที่สุดและได้รับการยกย่องมากที่สุด (คำปรารภของคณะกรรมการสร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู่ในโอกาสครบรอบ 100 ปี ในปี พ.ศ. 2498 อ้างถึงใน พ.ณ. ประมวลมารค, 2519: 10) ในช่วงที่วรรณกรรมวัดเกาะแพร่หลายมาทางภาคใต้ราวปลายทศวรรษ 2460 กลุ่มผู้เสพชาวภาคใต้นิยมบริโภคงานของโรงพิมพ์วัดเกาะเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผลงานของสุนทรภู่ทั้งที่เป็นนิทาน นิราศ วรรณกรรมคำสอน เช่น พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน รามเกียรติ์ นิราศเรื่องต่าง ๆ และสุภาษิตคำสอน จนมีการเลียนแบบผลงานของสุนทรภู่กันอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการถ่ายเทวัฒนธรรมทางหนังสือของภาคกลางสู่ท้องถิ่น ส่งผลให้คนในท้องถิ่นซึมซับงานไปด้วย อุดม หนูทอง (2538: 85 - 87) กล่าวว่า กวีในภาคกลางมีชื่อเสียงเลื่องลือไปถึงภาคใต้ เช่น สุนทรภู่ เกิดจากการแพร่หลายของวรรณกรรมภาคกลางสู่ท้องถิ่นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นซึ่งมีความเข้มข้นกว่าสมัยก่อนหน้านี้ สอดคล้องกับที่วินัย สุกลใส (2546: 122 - 128) กล่าวว่าช่วงทศวรรษ 2470 จนถึงช่วงทศวรรษ 2490 ศิลปินชาวภาคใต้มักได้รับอิทธิพลจากหนังสือวัดเกาะ และนิทานคำกลอนของสุนทรภู่ โดยเฉพาะเรื่องพระอภัยมณีที่ได้รับความนิยมมากกว่าเรื่องอื่น ๆ แม้แต่นายหนังก็ยกย่องให้สุนทรภู่เป็นครูกลอนของตน โดยนิยมนสร้างงานเลียนแบบงานของสุนทรภู่ ดังที่ พ่วง บุขรรัตน์ (2542: 21 - 25) กล่าวว่า หนังสือคุณนิมแต่งด้วยกลอนซึ่งเป็นคำประพันธ์ที่แพร่หลายไปอย่างกว้างขวางเมื่อสุนทรภู่แต่งเรื่องพระอภัยมณี

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

ความนิยมชมชอบผลงานของสุนทรภู่นี้เป็นประเด็นที่ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาต่อไป ว่าผู้แต่งชาวภาคใต้นำผลงานของสุนทรภู่มาสร้างสรรค์ในลักษณะใดบ้าง

สุนทรภู่ : จากภูมิหลังสู่ความนิยมชมชอบของชาวบ้านภาคใต้

สุนทรภู่เป็นกวีที่มีชื่อเสียงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เคยเป็นข้าอยู่ในกรมพระราชวังหลัง เป็นมหาดเล็กในพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ ช่วงที่รับราชการในรัชกาลที่ 2 สุนทรภู่เป็นที่โปรดปรานเป็นอย่างมาก ได้เป็นขุนสุนทรโวหาร เจ้ากรมอาลักษณ์ ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสวรรคต สุนทรภู่ออกบวช หลังจากสึกก็ไปรับราชการกับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์แต่งตั้งให้สุนทรภู่เป็น “พระสุนทรโวหาร” ตำแหน่งเจ้ากรมพระอาลักษณ์ในกรมพระราชวังบวรสถานมงคล จนกระทั่งสิ้นกรรม นิสัยที่นำชื่นชมของสุนทรภู่ คือ เป็นคนใฝ่หาความรู้ มีปฏิภาณไหวพริบดี มีความรอบรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ เกือบทุกแขนง ทั้งทางโลกและทางธรรม ผลงานของสุนทรภู่มักสอดแทรกเรื่องเหล่านี้ไว้อย่างสม่ำเสมอ และมีความสามารถด้านการแต่งคำประพันธ์ทั้งกาพย์ โคลงและกลอน โดยเฉพาะกลอน ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “เอตทัคคะในทางกลอนแปดหรือกลอนสุภาพอย่างไม่มีใครเทียบได้ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” (สุรีย์ แจ่มใจ, 2516: 175) ซึ่งชลดา เรืองรักษ์ลิขิต (2548: 102 - 105) กล่าวว่า ลีลากลอนของสุนทรภู่น่าจะได้แบบอย่างมาจากกลอนมธุรสวาที ในกลบทศิริวิบุลกิตติ์ของหลวงศรีปริษา (เซ่ง) ในสมัยอยุธยา อันเป็นกลอนที่มีช่วงจังหวะ คำแบบ 3 - 2 - 3 มีสัมผัสสออย่างเป็นระบบ และมีสัมผัสในอยู่บ้าง โดยสุนทรภู่ได้เพิ่มสัมผัสในเข้าไปในกลอนกลบทมธุรสวาทีค่อนข้างสม่ำเสมอและมีระบบ คือ กำหนดให้มีสัมผัสในในแต่ละวรรค 2 คู่ ทั้งนิยมใช้ค่าง่าย ๆ พื้น ๆ

นอกจากกลอนจะมีลีลาไพเราะแล้ว เนื้อหาของวรรณคดีที่สุนทรภู่แต่งซึ่งมีอย่างหลากหลายยังส่งอิทธิพลต่อผู้อ่านด้วย ได้แก่ นิราศเมืองแกลง นิราศพระบาท นิราศภูเขาทอง นิราศเมืองเพชร นิราศวัดเจ้าฟ้า นิราศอิเหนา นิราศสุพรรณ รำพันพิลาป และนิราศพระประธม วรรณคดี ได้แก่ โศภนตรี สิงหไกรภพ พระไชยสุริยา ลักษณะวงศ์ สวัสดิรักษา เพลงยาวถวายโอวาท อภัยนุราช ขุนช้างขุนแผน ตอนกำเนิดพลายงาม พระราชนิพนธ์พงศาวดาร บทเห่เรื่องจับระบำ บทเห่เรื่องกากี บทเห่เรื่องพระอภัยมณี และบทเห่

เรื่องโคบุตร ผลงานของสุนทรภู่ได้รับความนิยมนทั้งในไทยและของผู้อ่านในวงกว้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ในต่างประเทศเอง เช่น สิงคโปร์ เกาหลี และฝรั่งเศสก็สนใจศึกษาประวัติและผลงานของสุนทรภู่ไม่น้อย (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2548: 1) ในช่วงที่โรงพิมพ์หมอสมิธ พิมพ์หนังสือพระอภัยมณีของสุนทรภู่ออกจำหน่าย ปรากฏว่าขายดี ได้กำไรมาก หมอสมิธจึงพยายามสืบเสาะหาหนานกลอนเรื่องอื่น ๆ ของสุนทรภู่ออกมาพิมพ์ขายอีก และขายดีทุกเรื่อง จึงมีผู้คิดเอาแบบบ้าง ด้วยการตั้งโรงพิมพ์พิมพ์เรื่องที่เป็นนิทานกลอนออกจำหน่าย โดยเฉพาะผลงานของสุนทรภู่ที่เป็นที่นิยมในหมู่นักอ่าน นอกจากนี้ยังมีผู้แต่งนิทานกลอนเอาอย่างสุนทรภู่ขึ้นอีกมากมาย ซึ่งเป็นที่ต้อนรับของนักอ่านเป็นอย่างดี โรงพิมพ์สำคัญที่พิมพ์หนังสือประโลมโลก หรือนิทานกลอนจำหน่ายมากกว่าโรงพิมพ์อื่น ๆ คือ โรงพิมพ์วัดเกาะหรือโรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ ตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ริมถนนลำเพ็ง ข้างวัดเกาะ คนจึงพากันเรียกว่า “โรงพิมพ์วัดเกาะ” และจำหน่ายหนังสือโดยตรง จึงมีอีกชื่อว่า “ร้านหนังสือวัดเกาะ” และหนังสือที่พิมพ์ออกมาจากโรงพิมพ์นี้ จึงพลอยได้ชื่อว่า “หนังสือวัดเกาะ” เนื้อหาของหนังสือวัดเกาะมี 8 ประเภท คือ ประเภทพงศาวดาร ประเภทวรรณคดีชั้นครู ประเภทวรรณคดีชาวบ้าน ประเภทที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ประเภทที่เป็นสุภาพคดีคำสอน ประเภทตำรา ประเภทกลอนลิเก และประเภทที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งพวกเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ โดยมีกรจำหน่ายหนังสือวัดเกาะไปยังชนบทต่าง ๆ ด้วย เป็นแบบร้านขายหนังสือเร่ (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2524: 88 - 109) ร้านหนังสือในภาคใต้ซึ่งเป็นตัวแทนจัดจำหน่ายหนังสือวัดเกาะ เช่น ร้านสอฮวนเด็กจังหวัดพัทลุง ร้านอุดมพานิชกิจ หน้าตลาดเพ็ชรยินดี จังหวัดพัทลุง ร้านล่อหลีเฮง (ศรีนคร) จังหวัดพัทลุง ร้านสนธิกาญจน์ เชียงสะพานถนนประชาบาล จังหวัดพัทลุง และร้านเสริมการเรียน อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

อิทธิพลของสุนทรภู่สู่การสร้างสรรคหนังสือวัดเกาะของชาวภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

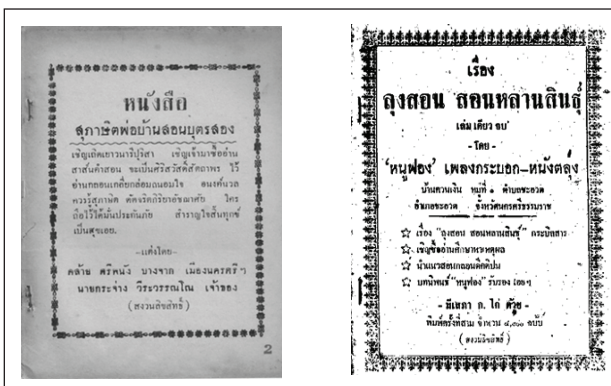
ผลงานของสุนทรภู่จากโรงพิมพ์วัดเกาะ เช่น พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน นิราศเรื่องต่าง ๆ และสุภาพคดีคำสอนมีอิทธิพลต่อชาวภาคใต้เป็นอย่างมาก จากการสำรวจวรรณกรรมของชาวภาคใต้ช่วงเวลานึง พบว่า ช่วง พ.ศ. 2470 - 2520 มีการสร้างสรรค์

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

วรรณกรรมเลียนแบบรูปแบบและเนื้อหาของสุนทรภู่กันอย่างแพร่หลาย โดยยังนิยมเลียนแบบรูปเล่มจากหนังสือวัดเกาะด้วย ตั้งแต่หน้าปก หน้าปกใน การจัดวางเนื้อหา และหน้าปกหลัง สำหรับเนื้อหาที่นิยมนำมาแต่ง มีทั้งประเภทนิราศ นิทาน นิยาย และสุภาพคดีคำสอน โดยแต่งกันมากที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 9 พบจำนวน 112 เรื่อง (พัชลินจ์ จินนุ่น, 2555: 102 - 105)

ภาพที่ 1 แสดงหน้าปกหนังสือวัดเกาะ
ที่มา: พัชลินจ์ จินนุ่น

ภาพที่ 2 แสดงหน้าปกหนังสือวัดเกาะของชาวใต้
ที่มา: พัชลินจ์ จินนุ่น

การที่หนังสือวัดเกาะของภาคกลางแพร่มาสู่ภาคใต้จนได้รับความนิยมจากชาวภาคใต้นั้นเกิดจากช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นช่วงที่ตลาดหนังสือวัดเกาะในเมืองหลวงเสื่อมความนิยมลง เนื่องจากคนนิยมอ่านวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วมากขึ้น ตลาดของหนังสือวัดเกาะจึงแพร่สู่ท้องถิ่น เมื่อชาวภาคใต้ได้อ่านก็เกิดความชื่นชอบเป็นอย่างมาก จนเกิดการแต่งหนังสือเพื่อเลียนแบบหนังสือวัดเกาะกันทั่วไป โดยเฉพาะการอิงกับผลงานของสุนทรภู่ ซึ่งมีทั้งการระบุชื่อคนและชื่อผลงาน การเลียนแบบรูปแบบ และเนื้อหา ดังนี้

1. การระบุชื่อและผลงานไว้ในงานของตน ส่วนใหญ่อ้างไว้ตอนต้นของเนื้อหาหรือส่วนนำเรื่อง และ / หรือบทไหว้ครู มีทั้งระบุชื่อในบทไหว้ครู ซึ่งได้รับความนิยมมากที่สุด และระบุผลงาน ดังนี้

1.1 การระบุชื่อสุนทรภู่ในบทไหว้ครู การระบุนี้มีวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น เพื่อแสดงความเคารพสุนทรภู่ซึ่งเป็นครูกลอนของตน ดังเรื่องคติธรรมค้ำกลอนหมอลงูที่ว่า “สุนทรภู่ครูกลอนนอนเคารพ สิบนิ้วบตั้งวางหว่างเศียรศรี” (หน้า 8) เพื่อเดินตามรอยสุนทรภู่ ดังเรื่องสุรายาเสพติดที่ว่า “จะตามหลังพ่อภูท่านผู้ปราชญ์ คงจะคลาดเคลื่อนคลาค่าปราชศรี” (หน้า 16) และเรื่องประวัติการณ์เดือนไทยกล่าวว่า “ไม่ต้องเด่นเหมือนท่านอาจารย์ภู ทุก ๆ ผู้ไหว้กราบอย่าหยาบหยาม” (หน้า 1 – 2) และเพื่อขอให้สุนทรภู่ดลจิตดลใจให้ผู้อ่านซื้อหนังสือ และดลใจให้กลอนที่แต่งมีความไพเราะเพราะพริ้ง ดังเรื่องสมบัติพ้อบ้านที่ว่า “สุนทรภู่ปราชญ์ฉลาดล้ำ ดลจิตนำแนวกลอนตอนสมัย” (หน้า 2) และเรื่องคติธรรมค้ำกลอนที่ว่า “ขอยกคุณสุนทรภู่ผู้สูงสิงห์ ให้เด่นดิงคารมย์มีคมสรรค์” (หน้า 1)

1.2 การระบุผลงานประเภทสุภาษิตคำสอน ส่วนใหญ่นำมาจากเรื่องสุภาษิตสอนหญิง และสวัสดิรักษาคำกลอน เช่น “อ่านคำกลอนสุนทรภู่จงดี กสัตรีสอนจิตภษิตไทย” (สุภาษิตแม่หม้ายใจเดียว หน้า 19 – 20) “คำสุภาษิตไทยเอาใจพรั้า จงเรียนจำคำสวัสดิรักษา” (สุภาษิตพ้อบ้านสอนบุตรสอง หน้า 18) และ “คำภษิตไม่ผิดเป็นแน่นอน ภูสุนทรเป็นอาจารย์ภกรวี” (ศีลห้าภษิต หน้า 22) หรือเรื่องนิราศสงขลาคราวไปอบรมวิชาหัตถศึกษา ของ จ.ศรีอักษรกุลที่มีการนำผลงานของสุนทรภู่เรื่องสุภาษิตสอนหญิงมาไว้ในงานของตนเพื่อสอนผู้หญิงให้ระมัดระวังคำพูด

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

สุภาษิตสอนหญิง	นิราศสงขลาคราวไปบอรม วิชาหัตถศึกษา
<p>แม้จะเรียนวิชาทางค้าขาย อย่าปากร้ายพูดจาอหังสา จึงซื้อง่ายขายดีมีกำไร ด้วยเขาไม่เคืองจิตระอิระอา (หน้า 560)</p>	<p>สุนทรภู่ครูกวีซีกิเปรย ว่าเรื่องเอ๋ยแม่ค้ารู้พาที ทั้งเยื่อนแยมแก้มปุมให้หนุ่มชอบ ต้องระบอบพาณิชย์ของอติถิ เรารักษาพากายแม่ไม่ตี แต่ศักดิ์ศรีของชายต้องไว้แหว (หน้า 7)</p>

2. การเลือกแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ชนิดเดียวกัน หนังสือวัดเกาะของชาวภาคใต้มักปรากฏรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกลอนเพลงยาวที่มีตำแหน่งของสัมผัสที่แน่นอน เป็นระบบ โดยผู้แต่งน่าจะได้รับอิทธิพลจากผลงานของสุนทรภู่ สำหรับลักษณะของกลอนเพลงยาว คือ ขึ้นต้นด้วยวรรครับ และลงท้ายด้วยคำว่า “เอ๋ย” ในช่วงหลัง ๆ ไม่ค่อยลงท้ายด้วยคำว่า “เอ๋ย” ใช้เนื้อหาแต่งเรื่องอะไรก็ได้ กลอนที่นับว่าดีที่สุด คือ กลอนเพลงยาวในสมัยรัชกาลที่ 3 มีกวีสำคัญ คือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสและสุนทรภู่ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2465: 1 - 32) ส่วนที่เป็นกลอนเพลงยาวของสุนทรภู่ นั้น สุนทรภู่คิดแบบแผนขึ้นเอง โดยให้มีตำแหน่งของสัมผัสที่แน่นอน เป็นระบบ กระทั่งได้รับการยกย่องว่าเป็นกลอนที่มีความไพเราะยอดเยี่ยม ไม่มีของใครเทียบได้ เป็นที่นิยมทั้งในหมู่ผู้อ่านและผู้แต่งกลอนไม่ว่าจะเป็นในสมัยเดียวกันหรือสมัยหลังในช่วงที่หมอสมิธนำเอาเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่มาพิมพ์จำหน่าย ปรากฏว่าทำกำไรดี จึงมีผู้เลียนแบบการแต่งกลอนตามอย่างสุนทรภู่ กล่าวได้ว่า เพลงยาวเป็นคำประพันธ์ที่สุนทรภู่แต่งและได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด (ชลดา เรื่องรักษลิขิต, 2548: 339 – 344) ดังการแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกลอนเพลงยาว ดังนี้

เพลงยาวถวายโอวาท	นิราศพ้อหม้ายและคำกลอนสอนประชาชน
<p>ควรมีควรจนจะพรากจากสถาน จึงเขียนความตามใจอาลัยลาน ขอประทานโทษอาอย่าราศี... ควรมีควรส่วนผลอาานิสงส์ ซึ่งรูปทรงสังวรรัตนประภัสสร ให้สิ่งศักดิ์ทรงมหาสถาวร ถวายพรพันวสาขอลาเอย ฯ (หน้า 541)</p>	<p>สวัสดิ์พี่น้องผมพร่องถ้อย ประดุงตั้งมั่นฝ้าระย้าถ้อย ละลี้วลอยตามลมน้ำชมเชย... เห็นสมควรสวนคำที่พรั่าพรอด ว่าไม่จอดหัวใจใครเลยหนา ท่านผู้ฟังทั้งหลายได้เมตตา สมเวलगบงคบทนี้เอยฯ (หน้า 35)</p>

3. การเลียนแบบแบบแผนฉันทลักษณ์ของกลอน คือ การที่ผู้แต่งคำหนึ่งว่า บทประพันธ์หนึ่ง ๆ จะใช้กัณฑ์ สัมผัสที่แห่ง ลงท้ายด้วยวรรณยุกต์ใด โดยมักนำมาจากแบบแผนข้อบังคับกลอนของสุนทรภู่เพราะมีความคิดเห็นว่าวิธีแต่งกลอนของสุนทรภู่เปี่ยมล้นไปด้วยวรรณศิลป์ มีความงามทางศิลปะของวรรณคดี เมื่อตัดลิ้นแล้วก็แสดงออกถึงความพึงใจนั้นด้วยการแต่งกลอนในวิถีเดียวกัน ดังนี้

3.1 เน้นสัมผัสในแพรวพราว ผู้เขียนพบว่ากลอนของชาวภาคใต้ วรรคหนึ่ง ๆ มีประมาณ 8 - 9 คำ ส่วนใหญ่เน้น 8 คำ แยกเป็นกลุ่มคำ 3 - 2 - 3 โดยเน้นให้มีสัมผัสในแพรวพราวแบบงานของสุนทรภู่ คือ สัมผัสสระและพยัญชนะเป็นคู่ ๆ มักกำหนดให้สัมผัสพยัญชนะในคำที่ 3 กับ 4 และ 5 กับ 6 อาจมีคำอื่นมาคั่นบ้าง แต่นิยมสัมผัสในคำที่ 5 กับ 6 มากกว่าคำที่ 3 กับ 4 ส่วนการสัมผัสสระเน้นวรรคต้น เช่น

ครูอาจารย์ผ่านชั้นชั้นศึกษา วิทยาบอกทางกระจ่างใส
เป็นบ่อเกิดเลิศแล้วแก้วเจียรระโน ลุกยกใสว่างสู่บุชาม
เป็นช่วยชิงตั้งตั้งพองบังปิด ให้ฉันทิษย์แต่งสารรสหวานชม
ใครได้ฟังด้วดิ้นลิ้นลมชม การมคมบทกลอนศรจักรี
(ลงสอนสอนหลานสินธุ์ หน้า 2)

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

การนิยามให้มีสัมผัสในแบบกลอนของสุนทรภู่นี้ บางครั้งทำให้ผู้แต่งต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อประโยชน์ของสัมผัส ส่วนใหญ่เพื่อให้สะดวกแก่การส่งสัมผัสสระ หรือส่งสัมผัสภายในวรรค ส่งผลให้ข้อความดูพิกลไปด้วย เช่น คำว่าอากาศเปลี่ยนเป็น อากาโศ “ตกแดนดินถิ่นใดไม่อายอับ สีวาววับช่วงหล้าอากาโศ” (ลุงสอนสอนหลานสินธุ์ หน้า 4) คำว่าปรีชาเปลี่ยนเป็นคำว่าปรีซัง “ไหว้วกวีปรีซังอ่านฟังศัพท์ โปรดลำดับตกลาด ขาดอักษร” (ภาชิตสอนนักเรียน หน้า 18) หรือคำว่าอิศวรเปลี่ยนเป็นคำว่าอิสรัง “เทวฤทธิ์อิสรังทั้งอัมพร ขออวยพรลาภผลทุกคนไป” (ภาชิตสอนนักเรียน หน้า 18)

ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2548: 104) กล่าวถึงกลอนของสุนทรภู่ว่าในวรรคหนึ่ง ๆ แยกเป็นกลุ่มคำ 3 - 2 - 3 แต่ละกลุ่มคำจะเชื่อมสัมผัสกันอย่างที่เรียกว่าสัมผัสใน ซึ่งโดยมากจะมี 2 คู่ คือ คำที่ 3 กับคำที่ 4 และคำที่ 5 กับคำที่ 6 หรือ 7 นอกจากนี้เนื้อความไม่อ่านวยหรือหาสัมผัสในได้คู่เดียวจริง ๆ ก็มักให้มีสัมผัสในคู่หลังมากกว่าคู่หน้า วรรคที่ 1 กับวรรคที่ 3 นิยมให้เป็นสัมผัสสระทั้ง 2 คู่ ส่วนวรรคที่ 2 กับวรรคที่ 4 คู่แรกนิยมให้เป็นสัมผัสพยัญชนะ ส่วนคู่หลังเป็นสัมผัสสระ ในกรณีที่ทำสัมผัสไม่ได้ครบจะเว้นสัมผัสในคู่หน้าที่เป็นสัมผัสพยัญชนะ เหลือเพียงสัมผัสในที่เป็นสัมผัสสระ ดังตัวอย่าง

อันความคิดวิทยาเหมือนอาวุธ	ประเสริฐสุดซ่อนใส่เสียในฝัก
สงวนคมสมนึกในอีกอักษ	จึงค่อยชักเชือดฟันให้บรลัษ
จับให้หมั่นค้นหมายให้ววยวอด	ช่วยให้รอดรักให้ชิดพิสมัย
ตัดให้ขาดปรารถนาหาสิ่งใด	เพียรจงได้ดังประสงค์ที่ตรงดี

(เพลงยาวถวายโอวาท หน้า 542)

3.2 เน้นเล่นเสียงวรรณยุกต์ คือ ใช้เสียงต่างระดับกัน โดยให้คำสุดท้ายของกลอนวรรคแรกใช้เสียงโทหรือเสียงเอก คำสุดท้ายของกลอนวรรคที่ 2 ใช้เสียงจัตวา คำสุดท้ายของกลอนวรรคที่ 3 และ 4 ใช้เสียงสามัญ ดังเรื่องวาทภัยคำกลอน ที่วรรคแรก ลงท้ายด้วยเสียงเอกคำว่า “หวาด” วรรคที่ 2 ลงท้ายด้วยเสียงจัตวาคำว่า “ผาง” วรรคที่ 3 และ 4 ลงท้ายด้วยเสียงสามัญ คำว่า “วาง” และ “โมง” ดังนี้

เสียงสะเทือนเลื่อนลั่นให้หวั่นหวาด	ฝนซ่ำสาดเรือนโรงดังโผผาง
พัดป่วนป่วนปะปะไม่ละวาง	ยังไม่จางเหือดหายหลายชั่วโมง

(วาทภัยคำกลอน หน้า 4)

การเล่นเสียงวรรณยุกต์ข้างต้นสอดคล้องกับที่ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2548: 286) กล่าวว่า กลอนของสุนทรภู่ไม่ใช้เสียงวรรณยุกต์เดียวกันในคำที่ใช้รับหรือส่งสัมผัส หากแต่ใช้เสียงต่างระดับกันเป็นเสียงสูง ๆ ต่ำ ราวกับเสียงดนตรี คือ คำสุดท้ายของกลอนวรรคแรกนิยมใช้เสียงโทหรือเสียงเอก คำสุดท้ายของกลอนวรรคที่ 2 นิยมใช้เสียงจัตวา คำสุดท้ายของกลอนวรรคที่ 3 และ 4 นิยมใช้เสียงสามัญ เสียงวรรณยุกต์ในกลอนบทหนึ่ง ๆ มีความต่างระดับกันโดยตลอด ถ้าอ่านออกเสียงจะได้ยินเสียงสูง ๆ ต่ำ ที่มีความไพเราะดังตัวอย่างในรำพันพิลาปที่วรรคแรกลงท้ายด้วยเสียงโทคำว่า “ภู” วรรคที่ 2 ลงท้ายด้วยเสียงจัตวาในคำว่า “หวง” วรรคที่ 3 และ 4 ลงท้ายด้วยเสียงสามัญในคำว่า “ดวง” และ “อ่อม” ดังนี้

สุมาลย์บ้านแบ่งแมลงภู	ขอสิ่งสู่สมสงวนไม่ควรหวง
จะเหือดสิ้นกลิ่นอายเสียดายดวง	จะหล่นร่วงโรยรสต้องอดอ่อม
	(รำพันพิลาป หน้า 297)

3.3 นิยมใช้คำอุทาน ผู้เขียนพบว่าผู้แต่งนิยมใช้คำว่า “โอ้” มากที่สุด เช่น “โอ้ออกเอ๋ยใครเลยจะเหมือนฉัน ความผูกพันพิศวาสไม่ขาดหาย” (สุภาจิตแม่หม้ายใจเดียว หน้า 2) “โอ้สุดแค้นแสนวิตกอกผู้หญิง จริงไม่จริงข่าวกระจายแล้วอายุเขา” (สุภาจิตพ่อบ้านสอนบุตรสอน หน้า 12) “ระวีไธระวีเอ๋ยแสงจะดับ” (ลุงสอนสอนหลานสินธุ์ หน้า 1) “โอ้ลูกเอ๋ยถ้าแม่ยังไม่ตาย ไหนเลยสายสวาทพ่อจะก่อเวร” (นิราศพ่อหม้ายและคำกลอนสอนประชาชน หน้า 11) และ “ทหารน้อยใครเล่าไม่เฝ้าฝัน ทุกคืนวันไอน้ำน้ำตาหล่น” (ฆาตกรรมคำกลอน หน้า 7) ส่วนคำอื่น ๆ เช่น การใช้คำว่า “อนิจจา” เช่น หล่อนอากาศมาตร้ายชายผู้เฒ่า ไปยอมตัวให้พาลาอนิจจาเอ๋ย” (นิราศพ่อหม้ายและคำกลอนสอนประชาชน หน้า 22) “โดยมิได้นึกฝันเหมือนสัญญา อนิจจากรรมสร้างแต่ปางใด” (ฆาตกรรมคำกลอน หน้า 7) การใช้คำว่า “นิจจา” เช่น “นิจจาเอ๋ยเคยสร้างกรรมปางก่อน จึงอาวรณ์มิได้วายพายน้ำตา” (สุภาจิตแม่หม้ายใจเดียว หน้า 5) การใช้คำว่า “เสียดาย” เช่น “เสียดายสาวคราวงามดั่งน้ำแก้ว ทำลายแวววงหางนางปักษา” (สุภาจิตแม่หม้ายใจเดียว หน้า 35) การใช้คำว่า “สงสาร” เช่น “สงสารกายชายชิตสนิทนอน ตัดรกรอนเรีสร้างไปห่างเซย” (สุภาจิตแม่หม้ายใจเดียว หน้า 2) โดยชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2548: 375) กล่าวว่า

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

กลอนของสุนทรภู่มักจะมีคำอุทานอยู่ด้วย ที่ใช้บ่อยที่สุดคือ “โอ้” รองลงมาคือ “เอ๋ย” รองลงมาอีก คือ “อาลัย” “เสียดาย” “อนิจจา” “สงสาร” “ใจหาย” “อนาถ” “สังเวช” “เวทนา” “อนิจจัง” และ “นิจจาเอ๋ย”

3.4 นิยมใช้คำง่าย ๆ เมื่อพิจารณาการใช้คำในหนังสือวัดเกาะภาคใต้ช่วง พ.ศ. 2470 - 2520 พบว่า ผู้แต่งเน้นใช้คำง่าย ๆ คำสามัญโดยทั่วไป ซึ่งผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ เช่น

ถึงบางขวนหวนละห้อย	ให้เศร้ายสร้อยเต็มดวงในทรวงศรี
นึกถึงนุชบุษบาสุมาลี	เคยชวนที่สุตเจีบด้วยเล็บนาง
ที่ไม่ว่าอะไรตามใจขวน	ไฉยยวนอิงแอบนอนแนบข้าง
เจ้าได้ชวนเพราะพี่กวนอนงค์นาง	ให้ระคายสุตเจีบด้วยเล็บคม
	(นิราศไปจังหวัดตรัง หน้า 14)

การใช้คำง่าย ๆ ข้างต้นนี้ผู้แต่งน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากกลอนของสุนทรภู่ (แม้ว่าการใช้คำบางคำเมื่ออ่านแล้วดูติดขัดบ้าง) ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2548: 276) กล่าวว่า การใช้คำของสุนทรภู่นิยมใช้คำง่าย ๆ คำสามัญ คำตลาด ไม่ใช่ศัพท์สูงหรือศัพท์ที่แปลความหมายได้ยาก โดยมากคำที่ใช้จะมีความหมายเต็ม กระจ่างแจ้ง คนอ่านทั่วไปสามารถเข้าใจความหมายของคำได้อย่างชัดเจน ไม่คลุมเครือ ไม่ติดขัด

3.5 นิยมใช้คำว่า “เจียมเสีียม” หรือ “เสีียมเจียม” การใช้คำนี้เพื่อสอนให้รู้จักสำรวม เช่น “จงเสีียมเจียมใจจะไว้วาง ให้สมอย่างกับजनคนชวานา” (คำกลอนสอนใจ หน้า 9) “จงเสีียมเจียมนวลสงวนชื่อ อย่าดิ่งคือโดยผิดกฏอิตถี” (สุภาชิตแม่หม้ายใจเดียว หน้า 10) “ขันติความอดทนจงฝนฝีก โสรจจันึกเสีียมเจียมระมัด” (ศิลปคำกลอนสอนใจ หน้า 7) “หญิงเสีียมเจียมกายให้ชายรัก ชายก็จักวอนพรำด้วยคำขาน” (มนุษย์ 4 วัย หน้า 6) และ “โสรจจะควรเจียมเสีียมใจ ต่างแสงไฟส่องทางสว่างาว” (ลูกสอนสอน หลานสินธุ์ หน้า 8) โดยคำว่า “เสีียมเจียม” และ “เจียมเสีียม” ปรากฏในเรื่องสุภาชิตสอนหญิงหลายแห่ง เช่น “ค้อยเสีียมเจียมตนเสียก่อน” (หน้า 101) “จงนุ่งเจียมหม่มเจียมเสีียมหมิง” (หน้า 101) และ “ทำเสีียมเจียมตัวผิวไม่เห็น” (หน้า 116)

4. การเลียนแบบถ้อยคำ มีทั้งการเลียนแบบถ้อยคำที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ โดยยังคงรักษาใจความสำคัญเดิมไว้ และการเลียนแบบถ้อยคำที่เหมือนกันบางส่วน

โดยเปลี่ยนแปลงใจความสำคัญที่มีอยู่เดิม ดังนี้

4.1 การเลียนแบบถ้อยคำที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ โดยยังคงรักษาใจความสำคัญเดิมไว้ ดังเรื่องความก้าวหน้าแห่งชีวิตที่เลียนแบบถ้อยคำจากเรื่องเพลงยาวถวายโอวาท โดยเปลี่ยนเพียงคำว่า “แต่” เป็น “เยี่ยง” และเปลี่ยนคำว่า “ย่อมปลิ้นปลอก” เป็น “ปลิ้นปล้อนปลอก”

เพลงยาวถวายโอวาท	ความก้าวหน้าแห่งชีวิต
แต่คนร้ายหลายลีนยอมปลิ้นปลอก เลี้ยงมันหลอกหลอนเล่นเหมือนเช่นผี อย่าพานพบคบค้าเป็นราศี เหมือนพาลีหลายหนัระอาอายุ (หน้า 544)	เยี่ยงคนร้ายหลายลีนปลิ้นปล้อนปลอก เลี้ยงมันหลอกหลอนเล่นเหมือนเช่นผี อย่าพานพบคบค้าเป็นราศี เหมือนพาลีหลายหนัระอาอายุ (หน้า 16)

เรื่องกรรมกิเลสคำกลอน มีการเลียนแบบถ้อยคำจากเรื่องสุภาชิตสอนหญิงเกือบทุกถ้อยคำ (เรื่องสุภาชิตสอนหญิงชาวภาคใต้เข้าใจว่าเป็นผลงานของสุนทรภู่ ต่อมา มีการศึกษาวิจัยแล้วพบว่า ไม่น่าจะใช่งานของสุนทรภู่ แต่เป็นผลงานของนายภู จุลละภมร) คำที่ต่างกัน คือ วรรคที่ 2 ในเรื่องสุภาชิตสอนหญิงใช้ถ้อยคำที่ว่า “จะได้ยากโหยหิว เพราะชีวหา” ของชาวภาคใต้ใช้ว่า “ผู้ฟังมากหมายมันคั่นชีวหา” เรื่องสุภาชิตสอนหญิงใช้ถ้อยคำที่ว่า “แม่นพูดดีมีคนเขาเมตตา” ของชาวภาคใต้ใช้ว่า “ให้พูดจริงทุกสิ่งตามเป็นมา” และเรื่องสุภาชิตสอนหญิงใช้ถ้อยคำที่ว่า “จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะสม” ในขณะที่ของชาวภาคใต้ใช้ว่า “เพราะวาจาแสดงไว้ให้รู้ความ” ส่วนเรื่องนิราศไปวัดเขาพงของ พ.โกวิท ก็เปลี่ยนเฉพาะคำบางคำจากเรื่องเพลงยาวถวายโอวาท คือ เปลี่ยนคำว่า “อัน” เป็น “กล้วย” คำว่า “แล้ว” เป็นคำว่า “ย่อม” คำว่า “แต่” เป็น “ส่วน” เปลี่ยนคำว่า “ไม่รู้หาย” เป็น “อยู่สนิท” เพื่อสอนให้พูดจาไพเราะ ดังนี้

สุภาชิตสอนหญิง	กรรมกิเลสคำกลอน
เป็นมนุษย์สุดนิยมเพียงลมปาก จะได้ยากโหยหิวเพราะชีวหา แม่นพูดดีมีคนเขาเมตตา จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะสม (หน้า 561)	เป็นมนุษย์สุดนิยมเพียงลมปาก ผู้ฟังมากหมายมันคั่นชีวหา ให้พูดจริงทุกสิ่งตามเป็นมา เพราะวาจาแสดงไว้ให้รู้ความ (หน้า 13)

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

เพลงยาวถวายโอวาท	นิราศไปวัดเขาพง
อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย (หน้า 545)	กล้วยอ้อยตาลหวานลิ้นย่อมสิ้นซาก ส่วนลมปากหวานหูอยู่สนิท (หน้า 6)

4.2 การเลียนแบบถ้อยคำที่เหมือนกันบางส่วน โดยยังคงรักษาใจความสำคัญเดิมไว้ เป็นการเลียนแบบที่ถ้อยคำที่ไม่เหมือนกับต้นฉบับเลยทีเดียว แต่จะเห็นร่องรอยเดิมอยู่ ดังปรากฏในเรื่องสุภาชิตแม่หม้ายใจเดียวที่เลียนแบบถ้อยคำจากเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้า ดังวรรคแรกในเรื่องสุภาชิตแม่หม้ายใจเดียวใช้ว่า “สงสารดวงพวงฟ้ามาลาหอม” เพื่อสื่อถึงการอยู่คนเดียวของหญิงหม้าย ในขณะที่นิราศวัดเจ้าฟ้าของสุนทรภู่ ใช้ว่า “เสียดายดวงพวงผกาณชาทิพย์” เพื่อบอกความรู้สึกว่าเสียดายหญิงคนรัก วรรคที่ 4 ที่ใช้ว่า “จำโรยราแรมลี้กلیلสุคนธ์” ในขณะที่นิราศวัดเจ้าฟ้าของสุนทรภู่ใช้ว่า “จะร่วงโรยรสลี้กلیلผกาฯ” โดยมีการปรับเปลี่ยนจากคำว่า “เสียดาย” เป็น “สงสาร” ด้วย

นิราศวัดเจ้าฟ้า	สุภาชิตแม่หม้ายใจเดียว
<u>เสียดายดวงพวงผกาณชาทิพย์</u> เห็นลิลลิลแลชวนให้หวนโหย เพราะห้วงพุ่มกุมรินไม้บินโบย จะร่วงโรยรสลี้กلیلผกาฯ (หน้า 167)	<u>สงสารดวงพวงฟ้ามาลาหอม</u> แมลงไม่ตอมแห่งเหงาเสียเปล่าหนา <u>สงสารกาย ๆ</u> น่องต้องเือกา จำโรยราแรมลี้กلیلสุคนธ์ (หน้า 28)

4.3 การเลียนแบบถ้อยคำที่เหมือนกันบางส่วน โดยเปลี่ยนแปลงใจความสำคัญที่มีอยู่เดิม ดังเรื่องสุภาชิตแม่หม้ายใจเดียวมีการเลียนแบบถ้อยคำจากเรื่องนิราศอิเหนาคือ ใช้คำว่า “หรือ” เพื่อแสดงความสงสัยถึงสาเหตุที่ต้องพลัดพรากจากคนรัก โดยปรับเปลี่ยนประเด็นการพลัดพรากให้ต่างไปจากเดิม กล่าวคือ เรื่องนิราศอิเหนาตัวละครอิเหนาใช้คำว่า “หรือ” เพื่อตั้งข้อสงสัยว่าการที่นางบุษบาต้องพลัดพรากจากตน เพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์พาไป ในขณะที่เรื่องสุภาชิตแม่หม้ายใจเดียว ตัวละครแม่หม้ายใช้คำว่า “หรือ” เพื่อตั้งข้อสงสัยว่าการที่ตนต้องพลัดพรากกับสามีน่าจะเกิดจากผลกรรม ดังนี้

นिरาคือเหเนา	สุภาชิตแม่หม้ายใจเดียว
<p>หรือเทวัญชั้นฟ้ามาพาน้อง ไปไว้ห้องช่องสวรรค์ที่ชั้นไหน แน่นน่องน้อยลอยถึงชั้นตรึงส์ตรัย สหัสสัยนจะช่วยรับประคัปประคอง หรือไปปะพระอาทิตย์พิศवास ไปร่วมอาสน์เวชยันต์ผืนผยอง หรือเมขลาพาขวนนวลละออง เที่ยวลอยล่องเลียบบฟ้าชมสาคร หรือไปริมหิมพานต์ขานไกรลาส บริเวณเมรุมาศราชสิงขร ไอ้ลมแดงแสงแดดจะแผดส่อง จะมัวหมองมิ่งขวัญจะหวั่นไหว (หน้า 195 - 196)</p>	<p>หรือบุพเพสันนิวาสแต่ชาติไหน ดลดวงใจเพิ่มรักขึ้นหนักหนา เราได้ทำกรรมเวรเกณฑ์ชะตา กุศลาร่วมสร้างกันอย่างไร หรือตักบาตรแต่ละหนคนละขัน ไม่แบ่งปันเพื่อนชิตพิสมัย หรือทุศีลหมิ่นบทกวีวินัย จึงจำใจจำจากพลัดพรากกัน หรือไหว้พระภาวนาคนละแห่ง ผลจัดแจงบรรจงส่งให้ฉัน หรือว่าผู้ศรัทธาเมื่อยาธรรม์ ผู้สร้างสรรค์ศีลทานสำราญเรื่อง ชายแรมร้างห่างไกลไปเฉย ๆ ไอ้ออกเอยอกจะตรอมจนผอมเหลือ ต้องว่าเหวเอนาน้ำตาเปลือง ไม่รู้เรื่องเราทำกรรมชื้อใด หรือพรากคู่หนูนกวิหคหงส์ ให้ลิ้มหลงเลยละคู่อาศัย หรือพรากคู่บ่าวสาวเมื่อคราวใด ผลดลใจตามจองสนองเรา (หน้า 5)</p>

5. การเลียนแบบสำนวนความเปรียบ ดังปรากฏในเรื่องศิลปกลอนสอนใจ มีการใช้สำนวนความเปรียบคล้ายเรื่องสุภาชิตสอนหญิง โดยนำพฤติกรรมของหญิงชาย มาเปรียบเทียบกับดอกไม้ (ผู้หญิง) และแมลงภู่ (ผู้ชาย) เพื่อสื่อถึงผลของการไม่รักนวล สงวนตัวว่าจะต้องพบกับความเสียใจ เหมือนดอกไม้ที่ถูกแมลงภู่เซยชมแล้วก็บินจากไป ดังนี้

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

สุภาษิตสอนหญิง	ศิลปคำกลอนสอนใจ
<p>อันตัวนางเปรียบอย่างปทุมเมศ พึ่งประเวศผุดพันชลสาย หอมผกาเกสรขจรขจาย มิได้วายภุมรินถวิลปอง ครั้นได้ชมสมจิตพิศวาส ก็นิราศแรมจรลผันผยอง ไม่อยู่เฝ้าเคล้ารสเที่ยวจดลอง ดูทำนองใจชายก็คล้ายกัน (หน้า 91)</p>	<p>ผู้ชายเปรียบคล้ายตัวแมลงภู่ เทียวคันทาเรณูบุหงาสด เมื่อได้ลิ้มรู้ทราบอบกลิ่นรส ดอกไม้สดโรยราอาหาร จะให้ตุมเหมือนเก่าคงเปล่านั้น เป็นทุกข์แท้ผู้ชายเขาหน่ายจร ได้รับความเจ็บและอายุชายพักตร์หล่อน พวงภมรผู้ชายไม่อินัง (หน้า 36)</p>

เรื่องลุงสอนสอนหลานสินธุ์ใช้สำนวนความเปรียบคล้ายเรื่องสุภาษิตสอนหญิง เช่นกัน โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้หญิงดีและมีสง่าราศีกับหงส์และนกยูงเพื่อสอนการวางตน

สุภาษิตสอนหญิง	ลุงสอนสอนหลานสินธุ์
<p>อันตัวตัวแล้วอย่าทำให้กายสูง ดูเยี่ยงยุงแววยังมีที่วาง ค่อยเสียมเจียมใจจะไว้วาง ให้ต้องอย่างกรियाเป็นนารี ฯ (หน้า 555) ใครเห็นน้องต้องนิยมชมไม่ขาด ว่าฉลาดแต่งร่างเหมือนอย่างหงส์ (หน้า 555)</p>	<p>รู้เจียมตัวกลัวคนผู้จะดูหมิ่น จากฐานถิ่นนีสัยอย่าไฝสูง สงวนศรีดีมากอย่างเช่นนางยุง ไม่ทิ้งฝูงพันธุ์หงส์หลงรักกา (หน้า 11)</p>

มีข้อสังเกตว่า การนำผู้หญิงไปเปรียบกับ “หงส์” หรือ “นกยูง” ปรากฏโดยมาก เช่น “อันนารีนี้งามดั่งน้ำแก้ว สงวนแว่วไว้งามดั่งนางหงส์” “เป็นนารีนี้และนางเหมือนอย่างหงส์ หากคูก่อก้อถือสืบเชื้อแถว” (สุภาษิตแม่หม้ายใจเดียว หน้า 20) “ดูเยี่ยงอย่าง มยุรารักษาแวว อย่าแล้ว ๆ เล่า ๆ ไม่เข้ายา” (ลุงสอนสอนหลานสินธุ์ หน้า 20) “จนเข้าจัดอย่าหัดให้กายสูง ดูเยี่ยงยุงมีแววที่วาง” (คำกลอนสอนใจ หน้า 9) และ “กาหรือหงส์คงรู้เมื่อดูชัด ค่อยถนัดต่อเมื่อร้องพักมองสี” (ประวัติกวีนิพนธ์ไทย หน้า 15)

เรื่องนานาสุภาชิต ของนิล ศรีพิทลุง ใช้สำนวนความเปรียบคล้ายเรื่องนิราศเมืองเพชรและนิราศสุพรรณเพื่อสอนให้เห็นธรรมชาติของปากคนที่แกล้ง โดยเปรียบปากของคนกับต้นบอนเหมือนกัน นิราศทั้ง 2 เรื่องของสุนทรภู่กล่าวว่า แม้ว่าต้นบอนที่ว่าคั้นก็ยังให้รสชาติหวานมันหรือทำแกงได้ แต่จะแกล้งยนิสยคนปากคั้นแกล้งยาก ส่วนวรรณกรรมของชาวภาคใต้ กล่าวในทำนองเดียวกันว่าหากนำต้นบุก ต้นเอาะ หรือต้นบอนไปต้มแกงก็แกล้งคั้นได้ แต่ยากที่จะแกล้งคนปากคั้น ดังนี้

นิราศเมืองเพชร	นานาสุภาชิต
ถึงบางบอนที่มีแต่ชื่อ เขาเลื่องลือบอนข้างบางยี่ขัน อันบอนต้นบอนน้ำตาลย้อมหวานมัน แต่ปากคั้นแกล้งใครพิง (หน้า 509)	ผลฝักคั้นจำเพาะเอาะบุกบอน ลวกน้ำร้อนแกล้งยได้รับผล แกงหวานสัมผัสเจือใสเน้อปน จะแกล้งคนปากคั้นหมดปัญญา (หน้า 4)
นิราศสุพรรณ	
ซุมนักฝักตบซ้อน บอนแซง บอนสุพรรณหันแกง อร่อยแท้ บอนบางกอกดอกแสง เหลือแหล่ แม่เอย บอนปากยากจะแกล้ง ไม่นั่นลั่นบอนฯ (หน้า 240)	

เรื่องนานาสุภาชิตของแหวน กลีบเพชร ใช้สำนวนความเปรียบคล้ายเรื่องพระอภัยมณี ที่เปรียบเทียบรสทอลักษณะนิสยจากพ่อแม่สู่ลูกกับการสืบทอดพันธุ์พืชที่มาจากเทือกเขาเหล่ากอดีวกัน เหมือนต้นยางที่ย่อมจะออกลูกเป็นลูกยาง ไม่แตกต่างไปจากพ่อแม่ แม้จะหล่นกระเด็นออกจากต้น แต่ก็ย่อมรับรู้ได้ว่าเป็นยาง โดยวรรณกรรมของภาคใต้เสริมคำอื่นเข้าไปด้วย คือ “มะเนียน”

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

พระอภัยมณี	นานาสุภาชิต ของแหวน กลับเพ็ชร
จะดูวัวชู้วักที่ที่หาง จะดูนางดูแม่เหมือนแลเห็น แม่ลูกยางห่างต้นหล่นกระเด็น ก็จะเป็นเช่นเหล่าตามเผ่าพันธุ์ (หน้า 568)	เช่นลูกยางก็เป็นยางไม่ต่างพันธุ์ ไข่แกลิ่งกลั่นกล่าวประดิษฐ์มาคิดเขียน ต้นมะเนียนมีผลหล่นเป็นมะเนียน ไม่เคยเปลี่ยนแปรผันพันธุ์รุกขัง (หน้า 13)

6. การเลียนแบบเนื้อความ คือ การนำเนื้อความบางตอนในงานของสุนทรภู่มาปรับใช้ในงาน มีทั้งการนำเนื้อความเดิมมาขยายความเพิ่มเติมและการนำเนื้อความเดิมมาลดทอนรายละเอียด ดังนี้

6.1 การนำเนื้อความเดิมมาขยายความเพิ่มเติม ดังปรากฏในเรื่องสุภาชิตแม่หม้ายใจเดียว ผู้แตงนำเนื้อความจากเรื่องสวัสดิรักษาคำกลอนมาสอนผู้อ่านไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ในวันพระ และวันที่เป็นมงคลทั้งหลาย คือ วันตรุษจีน วันสงกรานต์ วันเกิดของตน วันทำบุญเดือนสิบ และวันเข้าพรรษา โดยขยายความเพิ่มเติมว่าใช้สอนทั้งชายและหญิง ซึ่งนอกจากห้ามเสพกามในวันสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้แล้วก็ควรถือศีล ภาวนา หากทำได้จะพบแต่ความสุข การขยายความนี้อาจเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างแจ่มชัดยิ่งขึ้น

สวัสดิรักษาคำกลอน	สุภาชิตแม่หม้ายใจเดียว
อนึ่งวันจันทร์คราสตรุษสารทสุรย์ วันเพ็ญบูรณพรรษาอัชฌาศัย ทั้งวันเกิดเรตร้างให้ห่างไกล ห้ามมิให้เสนหาถอยอายุ (หน้า 536)	อย่าเสพสองครองกันเมื่อวันพระ ตัดราคะแต่ละวันให้ปล้นสูญ จงถือศีลภาวนาอย่าอดูร จะเพิ่มพูนผาสุกทุกเวลา หนึ่งวันเกิดชายหญิงสิ่งทั้งสอง อย่าลุ่มหลงโลมเล่ห์เสนหา วันตรุษสาดขาดรายฝ่ายกามา จงรอรารสรั๊กหักอารมณ์ บุญเดือนสิบและวันเข้าพรรษา

สวัสดีรักษาคำกลอน	สุภาชิตแม่หม้ายใจเดียว
	หักคันทหาเสียให้หายอย่าหมายสม ปฐีสานารัจนิยม เชิญอบบรมบารมีเดือนสิ้น (หน้า 23 - 24)

6.2 การนำเนื้อความเดิมมาลดทอนรายละเอียดปลีกย่อย ดังปรากฏในเรื่อง สุภาชิตพ่อบ้านสอนบุตรสอง ผู้แตงนำเนื้อความจากเรื่องสวัสดิรักษาคำกลอนที่สอนให้ ล้างหน้าในตอนเช้า ให้ชำระร่างกายในตอนเที่ยง และให้ล้างเท้าในตอนค่ำเพื่อให้ ปราศจากมลทิน โดยลดเนื้อความจากเรื่องสวัสดิรักษาที่เน้นการบอกสาเหตุที่สอนเรื่อง ดังกล่าว บอกทิศ บอกวิธีชำระล้าง บอกหลักการประพฤติปฏิบัติตน บอกข้อห้าม และบอกผล ที่ได้รับจากการชำระล้างส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น บอกสาเหตุที่สอนให้ล้างหน้าในตอนเช้า ว่าเพราะเราคืออยู่ที่ใบหน้า บอกทิศว่าให้หันหน้าไปด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ บอกวิธี ชำระล้างว่าให้ทองคำก่อนล้างหน้า และบอกหลักการประพฤติปฏิบัติตนว่าให้พูดแต่ ถ้อยคำที่ดี สุดท้ายก็บอกผลที่ได้รับว่าจะพบแต่ความสุขถาวร ในส่วนที่เป็นของภาคใต้ บอกแต่หลักประพฤติปฏิบัติตนว่าในขณะที่ชำระล้างร่างกายไม่ควรแสดงความโกรธ และ ประพฤติชั่ว การลดทอนรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ออกไปจากเรื่องเดิมนี้อาจเพราะ ผู้แตงต้องการให้ผู้อ่านทราบเพียงหลักการปฏิบัติตนเท่านั้น

สวัสดีรักษาคำกลอน	สุภาชิตพ่อบ้านสอนบุตรสอง
อย่าลืมหลงจงอุตสาห์รักษาสิริ ตามคติโบราณท่านชานไช ว่าเข้าตรูสุริโยโณไทย ตื่นนอนให้ห้ามมิโหอย่างโกรธา ผินพักตร์สู่บูรพทิศ แลทักษิณ เศกวรินด้วยพระธรรมคาถา ที่นับถือคือพระไตรสรณา ถ้วนสามคราจึงชำระสระพระพักตร์	ตื่นแต่เช้าเจ้าอุตสาห์ชำระพักตร์ สองทรมารักจงจำอย่าทำเฉย เมื่อเที่ยงน้ำลูบอุระนะทรมเชย ค้ำลงเลยล้างบาทอย่าขาดวัน จึงว่ากับลูกชายสายสุดรัก เจ้างามพักตร์อย่าอหังกตั้งมหันต์ สงวนกายฝ่ายชั่วอย่าพัวพันธ์ ถึงฤกษ์วันพอจะได้ไหว้วัดวา (หน้า 2 - 3)

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

สวัสดิรักษาคำกลอน	สุภาชิตพอบ้านสอนบุตรสอง
แล้วเอือนอรรถตรีศความที่ดีก่อน จะถาวรพูนเกิดประเสริฐศักดิ์ ด้วยราศีที่ชะลอนรลักษณ์ อยู่พระพักตร์แต่ทิวเวลากาล ยามกลางวันนั้นว่าพระราศี สถิตที่วรวงศ์ให้สรงสนาน พระอุระประสูคนธวิมลมาลย์ จะสำราญโรคาไม่ราศี ครั้นพลบค่ำล้ำฟ้าสุรวาส ฝ่ายเบื้องบาทซ้ายขวาเป็นราศี จงรดน้ำชำระซึ่งราศี ห้ามสตรีอย่าให้พาดบาทยุคล (หน้า 533)	

บทส่งท้าย

การศึกษาหนังสือวัดเกาะภาคใต้ที่แต่งช่วงทศวรรษ 2470 - 2520 ครั้นนี้ สะท้อนให้เห็นว่าช่วงที่วรรณกรรมของสุนทรภู่แพร่สู่ภาคใต้ในรูปแบบของหนังสือวัดเกาะ ผู้แต่งชาวภาคใต้เกิดความนิยมชมชอบเป็นอย่างมาก จนมีการเลียนแบบผลงานของสุนทรภู่กันทั่วไป ซึ่งน่าจะเกิดจากผลงานของสุนทรภู่ส่วนใหญ่แต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดกลอนที่ชาวบ้านสามารถปรับใช้ได้ไม่ยากนัก เพราะกลอนแต่งง่าย และชาวบ้านคุ้นเคยดีอยู่แล้ว สามารถนำไปสวดหนังสือ เล่นหนังตะลุง หรือขับบทมโนห์ราได้ นอกจากนี้ ผลงานของสุนทรภู่ก็มีเนื้อหาที่หลากหลาย ทั้งอ่านสนุก ได้ความเพลิดเพลิน เกิดจินตนาการ และสอดแทรกแง่คิดที่สำคัญกว่านั้น คือ จะได้เอาใจตลาดในยุควัฒนธรรมบริโภคนิยมด้วย ถือได้ว่าผลงานของสุนทรภู่ต้องกับรสนิยมของชาวภาคใต้ ความศรัทธาต่อสุนทรภู่นอกจากเกิดกับชาวบ้านในชุมชนแล้ว แม้แต่นักคิดคนสำคัญในสมัยสร้างชาติสมัยนั้น คือ หลวงวิจิตรวาทการ ก็ชื่นชอบเช่นกัน ดังที่ท่านเห็นว่าวรรณกรรมของสุนทรภู่มีดีเท่ากับเชกสเปียร์ ดังนี้ “รวมความว่าสุนทรภู่เป็นกวีชั้นเอกของไทยและเอกพอที่จะอวดชาวต่างประเทศได้” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2475: 70 – 71)

เอกสารอ้างอิง

- คติธรรมคำกลอนและไหว้ลายลักษณ์พระพุทธรบาท 5 แห่ง. (ม.ป.ป.): ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
คล้าย ศรีพจน์. (2502). สุภาษิตแม่หม้ายใจเดียว เล่ม 2. นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์
กระจำงาษิต.
- _____. (2503). สุภาษิตพ่อบ้านสอนบุตรสอง. นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์
กระจำงาษิต.
- คลิ่ง สุขะปณณะพันธ์. (2496). นิราศไปจังหวัดตรัง. สงขลา: สงขลาพานิช.
- แคล้ว ศรีพจน์. (2503). ภาษิตสอนนักเรียน. นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์กระจำงาษิต.
- จ. ศรีอักษกุล. (2504). นิราศสงขลาคราวไปอบรมวิชาที่ตลิ่งศึกษา. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- จ. ไฉมบุญ. (2499). มนุษย์ 4 วัย. พัทลุง: โรงพิมพ์พัทลุง.
- จันทร์ เชิดชู. (2497). ประวัติการณ์เดือนไทย. พัทลุง: โรงพิมพ์พัทลุง.
- จ. จันทร์แก้ว. (2488). คติธรรมคำกลอน. ม.ป.ท., ม.ป.พ.
- ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต. (2524). หนังสือประโลมโลกที่ขึ้นชื่อในสมัยรัชกาลที่ 5. วารสาร
อักษรศาสตร์. 3(2), 88 - 109.
- _____. (ธันวาคม 2560). อัตลักษณ์ในภาพย์ฉบับของสุนทรภู่และที่มาของภาพย์
ฉบับแบบสุนทรภู่. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย. 20, 126 - 167.
- _____. (2548). ชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัย จันทร์ดภัย. (2494). นิราศพ่อหม้ายและคำกลอนสอนประชาชน. สงขลา: โรงพิมพ์สมบุญ.
ทอง นวลศรี. (2511). คำกลอนสอนใจ (พิมพ์ครั้งที่ 13). สงขลา: โรงพิมพ์เมืองสงขลา.
- นิล ศรีพัทลุง. (2510). นานาสุภาษิต. พัทลุง: โรงพิมพ์พัทลุง.
- ปรีชา เทพรักษ์. (2505). สร้างความดีหนีความชั่ว. พัทลุง: โรงพิมพ์ครูชาญ.
- พ.ณ. ประมวลมารค. (2519). ประวัติคำกลอนสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.
- พระครูสีลาจารย์โกวิท. (2506). วาดภัยคำกลอน. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- พระถาวร ราชไพฑูรย์. (2500). ศิลปคำกลอนสอนใจ. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- พระภู่ โชติปาโล. (2476). กรรมกิเลสคำกลอน. นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์มิตรบำรุง.
- พระมหานิติย์ วรรณโณ. (2479). ความก้าวหน้าแห่งชีวิต. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
(เฮ้งฮั่วฮง) เชียงสะพานเสาชิงช้า.

อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะภาคใต้ ช่วงพ.ศ. 2470 - 2520

- พลอย อักษรพันธ์. (ม.ป.ป.). สุรายาเสพติด. พัทลุง: โรงพิมพ์พัทลุง.
- พ่วง บุชรรัตน์. (2542). คำดัก ฉบับนายนุกูล ล้อมเขตต์. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ 8. หน้า 1043 – 1045. กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์.
- พัชลินจ์ จินนุณ. (2555). ลักษณะเด่นและบทบาททางสังคมของวรรณกรรมคำสอนภาคใต้ “ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก”. ดุษฎีนิพนธ์ อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฟ. โกวิท. (2504). นิราศไปวัดเขาพง. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. (2475). การเมืองการปกครองของกรุงสยาม. พระนคร: ม.ป.พ.
- วินัย สุกใส. (2547). วิเคราะห์ภาพสะท้อนเศรษฐกิจสังคมชุมชนน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทร้อยกรองในยุคการพิมพ์ (พ.ศ. 2472 - 2503). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศิลปากร, กรม. (2496). ชีวิตและงานของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาการ.
- ส. พยอมไพร. (2507). ฆาตกรรมค่างลอน. พัทลุง: โรงพิมพ์พัทลุง.
- สุนีย์ แจ้งใจธรรม. (2516). บุคคลและเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมของสุนทรภู่. ปริญญาานิพนธ์วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร. (อัดสำเนา).
- สุภรณ์ ศรีวีชราภรณ์. (2503). สมบัติพ้อบ้านค่างลอน. นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์กระจำงาษิต.
- หนูฟอง. (2508). ลูกสอนสอนหลานสินธุ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์กระจำงาษิต.
- แหวน กลับเพ็ชร. (2499). นานาสู่กาษิต. หาดใหญ่: โรงพิมพ์วิจิตรการพิมพ์.
- อินทร์ ทองอยู่. (2504). ศิลห่ากาษิต (พิมพ์ครั้งที่ 3). พัทลุง: โรงพิมพ์ครุชาญ.
- อุดม หนูทอง. (2538). วรรณกรรมภาคใต้: ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมท้องถิ่นอื่น. ใน สุกัญญา ภัทราชัย (บรรณาธิการ), วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ. หน้า 77 - 95. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.